

Het einde van een mythische Brownie?

Door: Jos Erdkamp

De voorgeschiedenis

In februari van het jaar 1900 brengt de Eastman Kodak co. de eerste Brownie boxcamera op de markt. Het is een zeer eenvoudig kartonnen toestelletje voor opnamen van 6x6 cm op rolfilm. Het meest bekende kenmerk van dit eerste model is de zogenaamde schoendoosachterwand, die niet scharnierde maar in zijn geheel kon worden afgenomen om toegang te geven tot het inwendige van de camera. Deze constructie bleek erg zwak te zijn en werd dan ook in maart 1900 vervangen door een scharnierend deurtje. Er zijn van de eerste versie nog maar weinig exemplaren overgebleven en deze zijn zeer gezocht door verzamelaars.

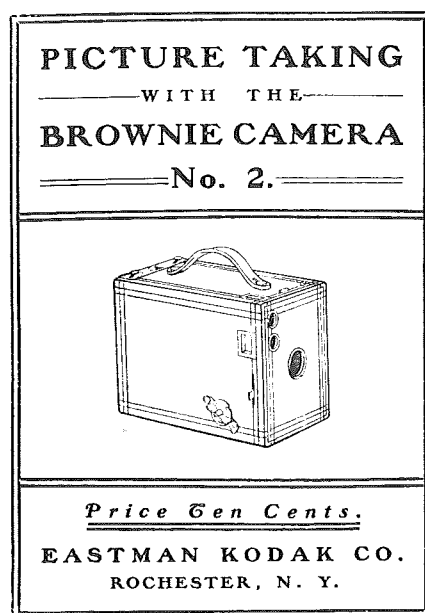
Een andere kenmerk van de Brownie camera is de uitneembare filmtransportsleutel. Om de filmhouder uit de camera te kunnen nemen moest de as van de transportsleutel eerst losgekoppeld worden van de filmspoel. Dit deed men door het gehele sleutelmechanisme enigszins te draaien en het vervolgens in zijn geheel uit de camera te nemen.

Op zich is met deze sleutelconstructie niets bijzonders aan de hand en tot 1988 was het voor wellicht alle Brownie en Kodak verzamelaars slechts een kenmerk van de Originele en No. 1 Brownie camera. Andere Brownies en Kodaks kenden deze constructie niet, althans dat dacht men tot dan toe.

Brian Coe en de No. 2 Brownie

In 1988 verscheen Brian Coe's boek "Kodak cameras - the first hundred years". Hierin beschrijft Coe nagenoeg alle Kodaks en Brownies, waaronder natuurlijk ook de alomtebekende No. 2 Brownie. Deze camera kwam in oktober 1901 op de markt, dus 20 maanden na de Originele Brownie, die bij deze gelegenheid werd omgedoopt in No. 1 Brownie. In de rest van dit artikel zal ik deze naam blijven gebruiken, maar daarmee ook het originele model van de No. 1 bedoelen.

Vergeleken met de No. 1 is de No. 2 Brownie een grotere camera voor het opnameformaat van ongeveer 6x9 cm. Van oktober 1901 tot het moment in 1933 dat de productie werd gestopt, zijn er meer dan 2.500.000 exemplaren gemaakt in een groot aantal modellen en variaties. Een in het oog springende wijziging is bijvoorbeeld de overgang van sluiting van de achterwand middels een verschuifbaar metalen plaatje naar een constructie met veersluiting. Dit vond plaats gedurende de

productie van Model D, tussen december 1914 en juni 1917. Een andere opvallende verandering is de overgang in 1924 van karton naar metaal als constructiemateriaal van de box. Deze en nog veel meer variaties beschrijft Coe in zijn boek. De meeste waren al bekend, maar met één variatie verraste hij waarschijnlijk alle verzamelaars. Coe schrijft namelijk dat het eerste model van de No. 2 Brownie zo'n zelfde uitneembare filmtransportsleutel had als de No. 1 Brownie:

"Variations: 1901-early 1902: detachable winding keys similar to Brownie camera. Early 1902: fixed, pull-out winding key."

Een mythische Brownie?

Volgens Brian Coe is het model met de uitneembare sleutel geproduceerd van oktober 1901 tot vooraan in 1902. Daarna werd de No. 2 Brownie gemaakt met een sleutel die men een stukje kon uittrekken, maar die vast verbonden zat aan de camera. Niet alleen beschrijft Coe het eerste model, hij geeft er ook een afbeelding van. Deze illustratie is kennelijk een reproductie van een oude foto of tekening. Het is duidelijk geen nieuwe foto van een overgebleven exemplaar. De illustratie in Coe's boek laat een sleutelmechanisme zien dat inderdaad lijkt op dat van de No. 1 Brownie. Beschrijving en illustratie schijnen dus met elkaar overeen te komen. Het is niet verwonderlijk dat vele verzamelaars op zoek gingen naar deze originele No. 2 Brownie. Tot nu toe is er echter geen exemplaar gevonden en intussen twijfelt men dan ook eraan of het model met de uitneembare sleutel wel ooit heeft bestaan. De vraag is dus: hebben we te maken met een mythische Brownie, die alleen bestaat in de

verhalen en die verder tot het rijk der fabelen behoort?

Op zoek naar bewijzen

Bij gebrek aan een tastbaar bewijs in de vorm van een echte originele camera, proberen verzamelaars momenteel aan de hand van aanwijzingen uit te maken of het mythische model al of niet bestaat. Zo is er bijvoorbeeld een advertentie voor de No. 2 Brownie gevonden uit november 1901, waarop ook de zo karakteristiek schuin geplaatste filmtransportsleutel a la No. 1 Brownie te zien is. Deze advertentie vormt echter nog geen onomstotelijk bewijs voor het daadwerkelijk bestaan van de camera. Onlangs is er echter een artefact opgedoken, dat een nieuw licht laat schijnen over deze zaak. In het najaar van 1998 heb ik een instructieboekje voor de No. 2 Brownie gevonden, dat dateert van november 1901. Het is dus van vlak na de introductie en van minimaal enkele maanden vóór het verschijnen van de tweede variant (volgens Coe) met de vaste sleutel.

De voorkant van het boekje laat een lijntekening zien van de camera. Duidelijk herkenbaar is de schuin geplaatste sleutel, die die er uitziet als die van de No. 1 Brownie. Ook binnen in het boekje is deze sleutel in enkele tekeningen te zien. In eerste instantie meende ik dus een mooie aanwijzing te hebben gevonden dat Brian Coe gelijk had.

Bij nadere bestudering van de tekst en een illustratie moest ik echter tot mijn grote verbazing constateren dat deze sleutel helemaal niet uitneembaar is. Tekst en bijbehorende tekening geven zonder twijfel aan dat de sleutel een eindje moet worden uitgetrokken. Er is géén sprake van er helemaal uitnemen. Zie het volgende citaat:

"... place the camera on the table before you and pull out the winding key as in Fig. 1." Men zou nog kunnen denken dat instructie en afbeelding voor tweërlei uitleg vatbaar zijn en dat toch wordt bedoeld dat de sleutel er helemaal kan worden uitgenomen.

Vergelijking met de tekst in een instructieboekje voor de No. 1 Brownie, daterend van november 1900, neemt deze twijfel weg. Hier zegt men expliciet dat de sleutel van de camera moet worden uitgenomen.

"... place the camera on the table before you and unlock by turning to right on nickel catch as shown in Fig. 1. This releases the winding key, which is now to be removed from camera."

Veel andere teksten in de twee instructieboekjes zijn exact aan elkaar gelijk. Was het de bedoeling geweest dat de sleutel ook bij de No. 2 uitgenomen werd, dan had men de tekst niet veranderd en had het er zo duidelijk gestaan als bij de No. 1.

Het einde van een mythische Brownie?

Na nauwkeurige bestudering van de tekening en in het boekje lijkt het erop dat de omslagtekening een No. 2 Brownie met een volledig uitneembaar sleutelmechanisme laat zien. De klinknageltjes die niet in het midden van het lipje zitten en een omgebogen randje van dit lipje wijzen hierop. De tekening behorende bij de tekst laat echter een sleutel zien die een stukje moet worden uitgetrokken. Mijns inziens wijst dit verschil in tekeningen erop dat pas op het laatste moment door de Kodak mensen beslist is dat de camera gemaakt moest worden met een vaste sleutel.

Ervan uitgaande dat het instructieboekje uit november 1901 aangeeft hoe de situatie werkelijk was, blijft er slechts een zeer korte periode over waarin de versie met losse sleutel gemaakt kan zijn, namelijk oktober en hooguit een gedeelte van november 1901. Coe had het dus mis toen hij beweerde dat het model gemaakt is tot vooraan in 1902. Volgens Coe verschijnt in 1902 het model met de vaste sleutel. Dit moment moet mijns inziens naar voren geschoven worden tot in november 1901, of misschien wel oktober. Kortom, er blijft een kans bestaan dat de mythische Brownie werkelijk gedurende zeer korte tijd geproduceerd is.

Een camera die zeer veel lijkt op de camera uit het boekje wordt beschreven in het zomernummer 1998 van "The Brownie - a magazine for Kodak Brownie collectors". Hierin vermeldt Ruud Hoff dat hij in het bezit is van een No. 2 met een soort sleutel als bij de No. 1, maar waarbij het mechanisme vast zit aan de box. De klinknageltjes lopen echter parallel met de onderzijde en hierin wijkt dit exemplaar dus af van het getekende model in mijn instructieboekje. Wellicht is het exemplaar van de heer Hoff een volgende variant. Alles op een rij zettend kan misschien gezegd worden dat de volgende varianten geproduceerd zijn, waarbij grote vraagtekens geplaatst moeten worden bij de eerste twee uitvoeringen:

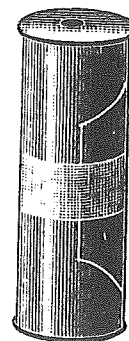
- 1 Oktober 1901: losse sleutel, schuin geplaatste klinknagels
- 2 November 1901: vaste sleutel, schuin geplaatste klinknagels
- 3 Eind 1901 of vroeg in 1902: vaste sleutel, horizontaal geplaatste klinknagels

Wie weet wat er de komende tijd nog allemaal ontdekt wordt. De kans dat er een exemplaar met losse sleutel opduikt acht ik helaas zeer gering, maar het laatste woord is hierover nog niet gesproken en de speurtocht gaat onverminderd verder.

PART I.

Loading the Brownie Camera.

The film for the Brownie Camera is put up in light-tight cartridges, and the camera can, therefore, be loaded in daylight. This operation should, however, be performed in a subdued light, not in the glare of bright sunlight.

THE FILM.

To load:

1. Take a position at a table as far as possible from any window, place the camera on the table before you and pull out on the winding key as in Fig. I.

2. Now open back of camera by pushing to left on metal slide lock as shown in Fig. II,

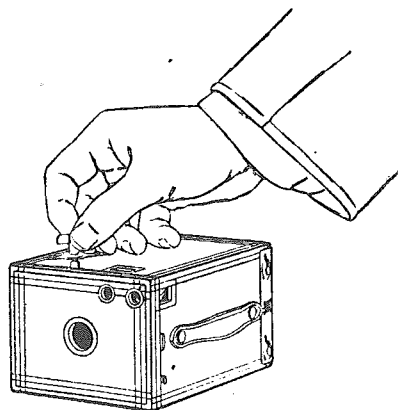

FIG. I.

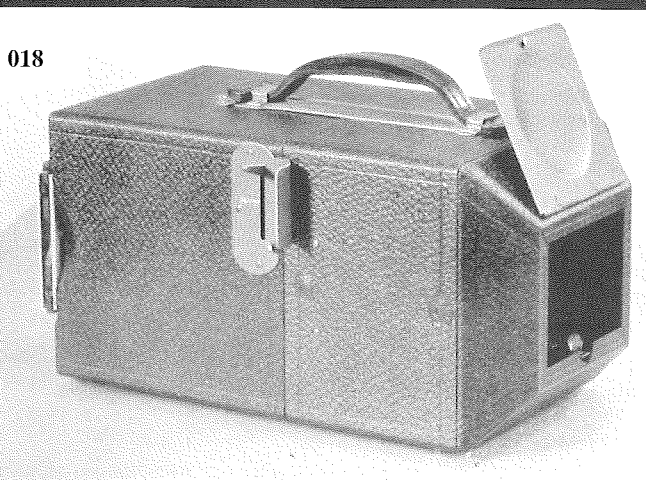
to left on metal slide lock as shown in Fig. II,

5

Wat ben ik?

Welke hedendaagse Sherlock Holmes kent de functie van onderstaande fotografica? Kijk achterin het PHT voor het antwoord.

Jan van Dijk

019

